

สรีระสัมพันธ์: กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรี

โดยใช้บทฝึกดนตรีเพื่อการเคลื่อนไหว

**Sareerasamphan: Methodological Approach to Enhance Musicianship
Through Body Movement-Related Music**นิลวรรณ อึ้งอัมพร^{*1}ณัฏฐา พันธุ์เจริญ²ณรงคฤทธิ์ ธรรมบุตร³

บทคัดย่อ

“สรีระสัมพันธ์” หมายถึง วิธีการสอนดนตรีผ่านทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีจังหวะ และสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเสียงดนตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรี (Musicianship) ซึ่งประกอบด้วยทักษะสำคัญหลายด้าน เช่น โสตทักษะ ไหวพริบทางจังหวะ การแสดงออกทางดนตรี ทักษะทางด้านจังหวะเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญที่สุดของการเป็นนักดนตรีที่ดี แต่นักดนตรีจำนวนไม่น้อยยังมีความบกพร่องทางจังหวะ

บทฝึกดนตรี “สรีระสัมพันธ์” สร้างจากการนำประสบการณ์สอนดนตรีตามแนวคิดของดัลโครซ (Dalcroze Eurhythmics) ผสมกับการศึกษาปรัชญาการสอนดนตรีร่วมสมัย รูปแบบจังหวะของเพลงนำมาจากจังหวะธรรมชาติที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของมนุษย์ เช่น เดิน วิ่ง กระโดด แกว่งแขน ไกวตัว ฯลฯ ชุดบทฝึก “สรีระสัมพันธ์” ประกอบด้วยบทเพลงเปียโน 30 เพลงสำหรับบรรเลงประกอบกิจกรรมดนตรีที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย แบ่งเป็น 3 ระดับชั้น ได้แก่ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง บทฝึกนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนดนตรีและบุคคลทั่วไปที่ต้องการพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรี

*Corresponding author, E-mail: nilawanna@gmail.com

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: ทักษะความเป็นนักดนตรี, ดนตรีที่เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหว, แบบฝึกทักษะ
จังหวะ

ABSTRACT

Sareerasamphan is a methodological approach to enhance musicianship through body movement rhythmically coordinated to music. The goal of this method is to develop musicianship skill in the areas of hearing perception, rhythmic sense, and musical expression. Rhythmic sense is one of the most important skills necessary for good musicianship which is unfortunately an area of weakness for many musicians.

The collection of *Sareerasamphan* was created from the researcher's own teaching experiences based on the philosophy of Emile Jaques-Dalcroze (Eurhythmics) together with contemporary music teaching philosophy and kinesiology. This includes research on the natural rhythm of certain movements such as walking, running, jumping, skipping, arm swinging, etc. The collection consists of 30 exercises composed for piano with notation of movements, aiming to develop musicianship skills. The exercises can be divided into three levels: beginner, intermediate, and advanced. *Sareerasamphan* is designed for both musicians and the general populace who seek to enhance their musicianship.

Keywords: Musicianship, Movement-Related Music, Rhythmic Exercise

ความเป็นมาและความสำคัญ

หัวใจสำคัญของการเป็นนักดนตรีที่สมบูรณ์พร้อมนั้น ไม่ใช่เพียงมีเทคนิคการบรรเลงที่ดีเท่านั้น แต่ต้องมีความสามารถในการแสดงออกทางดนตรี นั่นคือมีทักษะความเป็นนักดนตรี ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านต่างๆ ได้แก่ โสตทักษะ ทักษะการอ่านโน้ต ความเข้าใจทฤษฎีดนตรี

ตลอดจนการสร้างสรรค์ดนตรีด้วยปฏิภาณไหวพริบ (Improvisation) ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์บทฝึกดนตรี “สรีระสัมพันธ์” ขึ้นเพื่อสอนทักษะความเป็นนักดนตรี ผ่านทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย

จากประสบการณ์การสอนดนตรีตามแนวคิดของดัลโครซ (Dalcroze Eurhythmics) มากกว่า 18 ปี ผู้วิจัยพบว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในการแสดงออกทางดนตรี แม้จะมีเทคนิคการเล่นที่อยู่ในระดับสูงก็ตาม เนื่องจากการเรียนการสอนดนตรีปฏิบัติในปัจจุบันมุ่งพัฒนาเทคนิคเป็นหลัก โดยมองข้ามความสำคัญของทักษะความเป็นนักดนตรี การเล่นเพียงโน้ตและจังหวะที่ถูกต้องนั้นยังไม่เพียงพอ ทว่านักดนตรีต้องมีความซาบซึ้งในดนตรีและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเพื่อแสดงถึงบุคลิกทางดนตรีออกมาได้อย่างหลากหลาย การเป็นนักดนตรีที่สมบูรณ์จึงต้องมีความพร้อมทั้งทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีและศักยภาพในการถ่ายทอดดนตรีอย่างลุ่มลึกและเป็นธรรมชาติที่สุด

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1. เพื่อสร้างสรรค์บทฝึกดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับการเคลื่อนไหวร่างกาย สำหรับการพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรีที่สมบูรณ์
2. เพื่อพัฒนาความเข้าใจดนตรีด้วยประสบการณ์ดนตรีที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย ภายใต้แนวคิดที่ว่า การได้เรียนรู้ผ่านความรู้สึกของกล้ามเนื้อทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ที่ยั่งยืนกว่ารู้เพียงทฤษฎี
3. เพื่อบันทึกองค์ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การสอนดนตรีผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย นำมาเผยแพร่และอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอดและเผยแพร่แก่ครูสอนดนตรีที่สนใจ

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรีที่ชื่อว่า “สรีระสัมพันธ์” โดยได้ประพันธ์บทเพลงชุดที่เป็นแบบฝึกที่ออกแบบการเรียนการสอนที่เป็นขั้นตอน จากเบื้องต้นไปสู่ระดับที่ซับซ้อน โดยมีคำอธิบายกระบวนการเรียนรู้ และแนวคิดการนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนในระดับต่างๆ

1. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยวางขอบเขตเนื้อหาในการฝึกทักษะความเป็นนักดนตรีของสถาบันการทดสอบ โดย Royal School of Music (ABRSM) ในระดับเบื้องต้น (Premier) ถึงระดับเกรด 8 โดยเน้นเฉพาะทางด้านการฝึกทักษะทางจังหวะผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นส่วนใหญ่ในวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากได้มีผู้ที่ได้ศึกษาและสร้างสรรค์แบบฝึกจำนวนมาก หากแต่การฝึกที่เน้นทักษะด้านจังหวะ ยังมีน้อยเมื่อเทียบกับบทฝึกทักษะด้านการอ่านโน้ตทันควัน บทฝึกสอดแทรก และตำราสอนด้านทฤษฎีดนตรี อย่างไรก็ตาม ทักษะอื่นนอกจากทักษะทางจังหวะจะมีปรากฏอยู่ในการฝึกควบคู่ไปกับการฝึกจังหวะ แต่ไม่ได้เป็นส่วนสำคัญของการวิจัยสร้างสรรค์ในครั้งนี้

2. ขอบเขตการประพันธ์บทฝึกชุด “สรีระสัมพันธ์”

บทประพันธ์สำหรับนักเปียโนที่มีทักษะการบรรเลงเปียโนได้ไม่ต่ำกว่าระดับเกรด 5 เมื่อเทียบจากสถาบันการสอบของ Trinity College of Music London (TCL) หรือ Associated Board of Royal School of Music (ABRSM)

3. ขอบเขตของการนำไปใช้กับผู้เรียน

นำไปใช้กับผู้เรียนที่เริ่มเรียนดนตรีเป็นครั้งแรกที่ต้องการปลูกฝังความเข้าใจทางด้านสาระดนตรีและองค์ประกอบดนตรีก่อนการเริ่มเรียนเครื่องดนตรี ไปจนถึงสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนเครื่องดนตรีที่ต้องการเตรียมความพร้อมเพื่อการสอบวัดผลทางดนตรี รวมไปถึงนักศึกษาวิชาเอกเครื่องดนตรีในระดับอุดมศึกษาที่ต้องการแก้ไขความบกพร่องทางด้านจังหวะ สอดแทรก และการแสดงออกทางดนตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรีที่สมบูรณ์ให้ผู้เรียน การฝึกหัดข้อสาระดนตรีที่มีประโยชน์และนำมาใช้เพิ่มศักยภาพในการบรรเลงเพลงของผู้เรียนดนตรีได้ทุกประเภทของเครื่องดนตรี โดยครอบคลุมสาระดนตรีที่สำคัญทางด้านจังหวะและการแสดงออกทางดนตรี ตามมาตรฐานการแบ่งเกรดของสถาบัน ABRSM โดยเริ่มจากเกรด 1 ไปจนถึงเกรด 8

2. เพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย (Motor Skills)

2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่

กระบวนการฝึกสรีระสัมพันธ์มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเคลื่อนไหวสอดประสานระหว่างมือ แขนและขา ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ด้วยบทฝึกที่มีการเคลื่อนไหวประกอบเสียงเพลงในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การเดิน การวิ่ง การกระโดด การวิ่งควมบ้า การแกว่งแขน การไกวตัว การเรียนรู้เรื่องการควบคุมน้ำหนักตัวให้มีความสมดุล สามารถหยุดได้ทันทีที่เพลงหยุด หรือสามารถกลับทิศทางการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตรงกันข้ามทันทีที่ได้ยินสัญญาณเสียง ทักษะเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ

2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก

การเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีทักษะการใช้นิ้วมือ ด้วยเกมลูกบอล (Ball Game) นี้ ด้วยกิจกรรมกลิ้งลูกบอล โยนลูกบอล เด้งลูกบอล เป็นต้น เพื่อมุ่งพัฒนาการใช้นิ้วมือ การสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและการแยกประสาทมือซ้าย มือขวา เพื่อเตรียมเข้าสู่การเรียนรู้ปฏิบัติเครื่องดนตรีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการเริ่มต้นที่ดี ส่งผลให้การเรียนเครื่องดนตรีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้เรียนจะมีความก้าวหน้าในการบรรเลงเครื่องดนตรีด้วยนิ้วมือแต่ละข้างที่มีศักยภาพ กว่าผู้เรียนที่ไม่เคยได้รับการฝึกสายตาการมองในการฝึกกิจกรรมเคลื่อนไหว โดยเฉพาะกิจกรรมที่ใช้ลูกเทนนิส ในลักษณะการกลิ้ง การโยน การเด้ง การรับลูกบอลที่ล้วนต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของระบบการมองเห็นและระบบการเคลื่อนไหวของตาและแขนอย่างสัมพันธ์กัน (Eye & Hand Coordination) เพื่อสร้างเสริมศักยภาพของสมอง

3. การพัฒนาทักษะการบรรเลงรวมวง (Ensemble Skill) ด้วยความหลากหลายของกิจกรรมการฝึกรูปแบบการสอนดนตรีแบบสรีระสัมพันธ์ การเคลื่อนไหวร่างกายในทั้งสองข้าง ในลักษณะของเบรนยิม (Brain Gym) จะสามารถสร้างเสริมศักยภาพของสมองทั้งสองฝั่ง เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ เสริมสร้างความกล้าแสดงออก การแกว่งแขน การแตะสลับ การเดิน การวิ่ง การกระโดด ล้วนเป็นการเสริมทักษะของพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และสร้างพละนาบยที่แข็งแรงแก่ผู้เรียน

การเคลื่อนไหวร่างกายระหว่างทำกิจกรรมดนตรีช่วยเสริมสร้างสมาธิและความจำ รูปแบบการเรียนรู้แบบต่างๆ ในกิจกรรมการฝึก โดยเฉพาะการเลียนเสียง การแลกเปลี่ยนกิจกรรมและการฝึกแคนอนช่วยพัฒนาสมาธิและความจำ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นของนักดนตรี ในการจดจำบทเพลง การจดจำในการบรรเลงอย่างไม่ผิดพลาด

กระบวนการสร้างสรรค์

1. แนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์บทเพลง

ในการสร้างสรรค์บทฝึก “สรีระสัมพันธ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนทักษะความเป็นนักดนตรี และศึกษาเปรียบเทียบระบบการสอนดนตรีผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ได้แก่ แนวคิดการสอนดนตรีของดัลโครซ (Emile Jaques-Dalcroze, ค.ศ.1865-1950) แนวคิดของโคดาไล (Zoltán Kodály, ค.ศ.1882-1967) แนวคิดของคาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff, ค.ศ. 1895-1982) และแนวคิดในการสอนทักษะดนตรีของประเทศสหรัฐอเมริกา (Comprehensive Musicianship) จุดเด่นของแนวคิดดังกล่าวทุกแนวคิด คือ การใช้ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นเครื่องมือในการเรียนดนตรี เน้นความสำคัญของการเรียนทักษะความเป็นนักดนตรีควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านเทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรี

2. ลักษณะของบทฝึก “สรีระสัมพันธ์”

บทฝึก “สรีระสัมพันธ์” มีจำนวน 30 บท ผู้วิจัยได้นำตัวอักษรย่อของชื่อและนามสกุล N ย่อมาจาก Nillawanna และ E ย่อมาจาก Eungamporn ตามด้วยตัวเลข นำมาใช้เป็นชื่อย่อในการเรียกบทฝึกแต่ละบทเพื่อความสะดวกในการอ้างถึง บทฝึกดังกล่าวสำหรับผู้สอนใช้บรรเลงเปียโนประกอบกิจกรรมการฝึก เนื่องจากเปียโนเป็นเครื่องดนตรีที่มีช่วงเสียงกว้าง จึงเหมาะเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้พัฒนาทักษะการฟังเสียงสูง เสียงต่ำ ตลอดจนขึ้นคู่เสียงและคอร์ด นอกจากนั้นเปียโนได้รับความนิยม รวมทั้งครูดนตรีส่วนมากสามารถบรรเลงเปียโนได้

บทฝึกดนตรี “สรีระสัมพันธ์” แบ่งเป็น 3 ระดับชั้น ระดับชั้นละ 10 บทฝึก รวม 30 บท ระยะเวลาในการฝึกแต่ละระดับ ระหว่าง 6-8 เดือน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยควรฝึกครั้งละ 45-60 นาที โดยเรียงลำดับตามความยากง่ายของกิจกรรมการฝึกทักษะความเป็นนักดนตรี ได้แก่

1) ระดับต้น (Elementary Exercises NE 1-NE 10) สำหรับเด็กเล็กตั้งแต่ชั้นอนุบาล ผู้ที่ยังไม่ได้เริ่มเรียนเครื่องดนตรี รวมทั้งนักเรียนที่เริ่มเรียนเครื่องดนตรี

2) ระดับกลาง (Intermediate Exercises NE 11-NE 20) สำหรับนักเรียนที่มีพื้นฐานทางดนตรีได้ฝึกวิชาปฏิบัติดนตรีมาอย่างน้อย 2-3 ปี

3) ระดับสูง (Advanced Exercises NE 21-NE 30) สำหรับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างมีความชำนาญ แต่ต้องการเพิ่มพูนทักษะความเป็นนักดนตรี โดยเฉพาะด้านการแสดงออกทางดนตรี

3. วิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมและเกมดนตรี

กิจกรรมดนตรีเรียงลำดับการเรียนรู้จากง่ายไปสู่ยาก ด้วยการนำองค์ประกอบของจังหวะมาเรียงลำดับใหม่ เริ่มต้นจากชีพจรจังหวะ (Beat) ให้ผู้เรียนฝึกการรักษาความสม่ำเสมอของชีพจรจังหวะ การรู้จักเน้นจังหวะหนักเบา ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องอัตราจังหวะ (Meter) บทฝึกจะเริ่มด้วยอัตราจังหวะสองผสม (Compound Duple) ซึ่งเป็นจังหวะธรรมชาติคล้ายการเคลื่อนไหวอริยาบถพื้นฐานของมนุษย์มากที่สุด จากนั้นเป็นอัตราจังหวะสองธรรมดา (Simple Duple) อัตราจังหวะสามธรรมดา (Simple Triple) และอัตราจังหวะสี่ธรรมดา (Simple Quadruple) บทฝึกหลากหลายอัตราจังหวะ (Unequal Measures) ซึ่งได้แนวคิดดังกล่าวมาจากการศึกษาบทเพลงประกอบการฝึกความเข้าใจเรื่องอัตราจังหวะในวิทยุริทมิกส์ที่ดัลโครสได้บันทึกไว้

สำหรับเกมส์ดนตรีประกอบกับบทเพลง จะใช้อุปกรณ์หลายอย่าง ทั้งเครื่องดนตรีและที่ไม่ใช่เครื่องดนตรี เช่น ลูกบอล ริบบิ้น ผ้า เป็นสื่อประกอบในการทำกิจกรรม เกมดนตรีที่สร้างสรรค์ขึ้น มาจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านเกมดนตรี ทั้งในแนวการสอนดนตรีแบบดัลโครส โคคาย และออร์ฟ ตลอดจนการศึกษากิจกรรมการฝึกสมาธิและร่างกายให้สัมพันธ์กันตามแนวคิดของลาบาน (Rodolf Laban, ค.ศ.1879-1958) นอกจากนี้ยังประยุกต์กิจกรรมเบรนยิม ซึ่งไม่ใช่กิจกรรมเพื่อการเรียนดนตรีโดยตรง มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนดนตรี ตามพัฒนาการธรรมชาติการเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มอายุ ศึกษาข้อจำกัดและขีดความสามารถเพื่อให้เกมดนตรีมีความท้าทายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น

4. รูปแบบการเรียนรู้ของดนตรีสี่ระสั่มพันซ์

แนวคิดเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ ใช้ระบบการสอนคัลโครส ยูริทิมิกส์ 5 รูปแบบเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนากิจกรรมดนตรีสี่ระสั่มพันซ์ขึ้นมาใหม่ ควบคู่กับบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเฉพาะ รูปแบบการเรียนรู้ มีดังต่อไปนี้

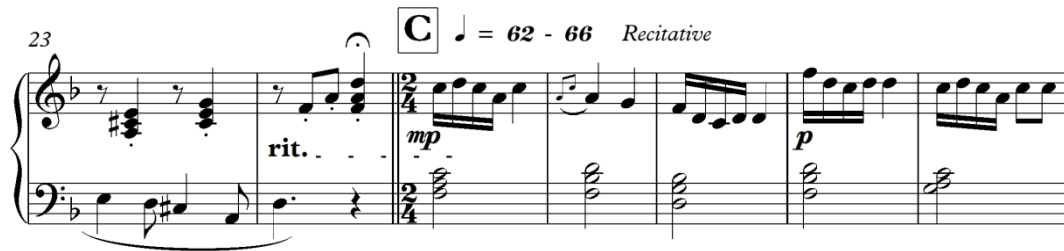
1) การทำตาม (Follow) การทำกิจกรรมตามที่ผู้สอนกำหนดในลักษณะต่างๆ เช่น การตบมือตามชีพจรจังหวะหรือการเดินตามจังหวะ โดยผู้เรียนต้องสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงออกให้สอดคล้องกับลักษณะดนตรีที่เปลี่ยนแปลงไป เริ่มจากรำเร่ ผู้เรียนเคลื่อนไหวในลักษณะควมมัวอย่างแข็งแรง (ตัวอย่างที่ 1) จากนั้นเมื่อดนตรีเปลี่ยนเป็นอ่อนหวาน ผู้เรียนเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวเป็นอ่อนโยนบางเบา (ตัวอย่างที่ 2)

ตัวอย่างที่ 1 บทฝึก NE 6 เพื่อฝึกการตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของดนตรีที่ต่างกันอย่างชัดเจน

A ♩. = 84 - 88 *playful and energetic*

B

ตัวอย่างที่ 2 ทำนองอ่อนหวานที่ใช้โน้ตเข้บีสองชั้นและแนวประสานด้วยโน้ตตัวขาว ผู้เรียนตอบสนองด้วยการก้าวเท้าเดินอย่างช้าและบางเบา แสดงออกถึงบุคลิกของคนตรีที่ตรงข้ามกับตอน A

2) การตอบสนองแบบทันควัน (Quick Reaction) การตอบสนองต่อเสียงดนตรีในลักษณะต่างๆ แล้วเคลื่อนไหวหรือปฏิบัติแบบทันควัน โดยเป็นกิจกรรมที่สามารถฝึกการทำงานร่วมกันของประสาทสัมผัส ทุกส่วนของร่างกายให้ไวแม่นยำ การฝึกเติมเต็มจังหวะที่ขาดหายไป (Complimentary Rhythm) หรือจังหวะที่ตรงข้ามกันด้วยการฝึกเป็นคู่ ผู้ฝึกต้องมีความจดจ่อในการตีกลองที่คู่ฝึกยื่นให้ตามจังหวะในมือขวาของเปียโนในลักษณะทันควัน โดยผู้เรียนอีกคนต้องตีให้แม่นยำตามจังหวะของมือซ้ายของเปียโน ในขณะที่ฝึกต้องฟังดนตรีเพื่อทำความเข้าใจรูปแบบจังหวะ ควรฝึกทีละตอนเข้าไปมาจนชำนาญจึงฝึกตอนต่อไป ผู้ฝึกต้องใช้สมาธิในการนับจังหวะตามอย่างเคร่งครัด (ตัวอย่างที่ 3)

ตัวอย่างที่ 3 บทฝึก NE 24 ใช้เพื่อการฝึกเติมเต็มจังหวะระหว่าง 2 มือในรูปแบบทันทวน

A ♩ = 96-100

B

C

3) การเลียนเสียง (Echo) การเลียนแบบเสียงโดยการตบมือ ก้าวเท้า เด้งบอลหรือตีกลอง ขึ้นอยู่กับการกำหนดไว้ก่อนเริ่มการฝึกว่าต้องการให้เลียนลักษณะจังหวะ เลียนเสียงทำนอง หรือจับความเร็วของอัตราจังหวะ แล้วเลียนเสียงหรือจังหวะด้วยการตบมือหรือก้าวเท้าตามรูปแบบจังหวะ หรือทิศทางของทำนอง การเลียนเสียงเป็นการฝึกความจำและเพิ่มพูนสมาธิได้อย่างดีสำหรับผู้เริ่มเรียนดนตรี จากนั้นพัฒนาไปสู่การเลียนรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้น

ตัวอย่างที่ 4 ทำนองหลักในทูลเกล้าเสียง B^b เมเจอร์เพื่อฝึกร้องเลียนเสียง ฝึกตบจังหวะและก้าวเท้าตามจังหวะ

3 Theme

mp *mf* *f* *mp*

ตัวอย่างที่ 5 การประสานแนวทำนองหลักด้วยคอร์ดโดมินันท์ระดับสองเพื่อความสละสลวย

♩ = 80 - 88 , Theme

การแปรที่ 6 ห้องที่ 59-66 เริ่มมีเนื้อดนตรีที่หนาแน่นขึ้น เนื่องจากการเพิ่มแนวสอดประสานแก่ทำนองหลัก ทำให้มีแนวเสียงเพิ่มขึ้นเป็นสองแนวเสียงในมือขวา หลักการใช้โน้ตเจบีตสองชั้นที่เคลื่อนไหวสอดประสานกับแนวทำนองหลักที่มีการตัดทอนและเพิ่มเติมโน้ตให้มีสีสันมากขึ้น (ตัวอย่างที่ 6)

ตัวอย่างที่ 6 การแปรที่ 6 ห้องที่ 59-66 เริ่มมีเนื้อดนตรีที่หนาแน่นขึ้น เนื่องจากการเพิ่มแนวสอดประสานแก่ทำนองหลัก

Var.6 ♩ = 44-56

4) การแลกเปลี่ยนกิจกรรม (Exchange) คือการเปลี่ยนกิจกรรมจากการทำอย่างหนึ่งไปเป็นรูปแบบใหม่โดยไม่สะดุดหรือติดขัด ซึ่งต้องอาศัยสมาธิและการควบคุมการเคลื่อนไหว กิจกรรมรูปแบบนี้เพื่อฝึกให้ส่วนต่างๆ ของร่างกายของผู้เรียนทำงานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ 7 บทฝึก NE 19 ที่ประพันธ์ขึ้นเฉพาะ เพื่อฝึกทบทวนอัตราจังหวะต่างๆ ที่นำมาเรียงต่อกันเป็นชุด

$\text{♩} = 72-80 \text{ with precision}$, **A**

The musical score is written for piano and consists of three systems. The first system is in 4/4 time and starts with a piano (p) dynamic. The second system is in 3/4 time and starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The third system is in 4/4 time and starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The score includes various rhythmic patterns and dynamics.

5) การไล่เลียนทำนองหรือแคนอน (Canon) การเลียนทำนองเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ถือว่าซับซ้อนและยากที่สุด เหมาะสำหรับการฝึกให้แก่นักเรียนที่อายุ 7 ปีเป็นต้นไปจนถึงผู้ใหญ่ เนื่องจากต้องอาศัยการจดจำและสมาธิขั้นสูง เพื่อจดจำลักษณะจังหวะ หรือเสียงทำนองที่ไล่เลียนซ้อนกัน ผู้เรียนจะตบมือหรือ ตีกลองตามรูปแบบจังหวะไปพร้อมกับการร้อง

ทำนอง เพื่อการฝึกโสตทักษะไปพร้อมกับการฝึกทักษะทางจังหวะมีการบันทึกจังหวะที่ผู้เรียนต้องไล่ตามหลังจากหนึ่งห้องเพลง (ตัวอย่างที่ 8)

ตัวอย่างที่ 8 บทฝึก NE 13 ประพันธ์ขึ้นเพื่อการฝึกมือเลียนตามรูปแบบจังหวะในรูปแบบแคนอน

สรุป

บทฝึก “สรีระสัมพันธ์” มีลักษณะพิเศษมากกว่าเป็นเพลงสำหรับเปียโน เนื่องจากมีการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการฝึกที่พัฒนาระบบการทำงานของสมองและกล้ามเนื้อที่สอดคล้องกัน ความเข้าใจในเรื่องจังหวะนั้นไม่เพียงพอในการเป็นนักดนตรีที่มีคุณภาพ ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมและกิจกรรมเสริมจึงให้ความสนใจในการในเรื่องการพัฒนาการสื่อสารของสมองและร่างกาย การเพิ่มศักยภาพของระบบการสื่อสารของสมองในการรับรู้ วิเคราะห์ สิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการได้ฟังดนตรีด้วยการตอบสนองอย่างถูกต้องและว่องไว ตลอดจนการทำงานร่วมกันระหว่างการควบคุมกล้ามเนื้อในการเคลื่อนไหว การรับรู้ความรู้สึกและการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส

งานสร้างสรรค์ “สรีระสัมพันธ์” บทฝึกเพื่อการพัฒนาทักษะความเป็นนักดนตรี ได้เผยแพร่ต่อหน้าสาธารณชนในรูปแบบบรรยายประกอบการสาธิตกิจกรรม เมื่อวันอังคารที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2558 ระหว่างเวลา 10.30 – 12.00 น. ณ หอแสดงดนตรี อาคารศิลปวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการแสดงได้คัดเลือก บทฝึกประกอบกิจกรรมการฝึกจำนวน 18 บทฝึก จากจำนวนทั้งสิ้น 30 บท มาบรรยายถึงขั้นตอนการสร้างสรรค์ ผู้สาธิตกิจกรรมเป็นนักเรียนดนตรีจากสถาบันดนตรียูริเทมิกส์ เซ็นเตอร์ อายุตั้งแต่ 3-12 ปี จำนวน 15 คน เป็นนักเรียนในระดับต้นและกลาง ส่วนกิจกรรมระดับสูง ผู้สาธิตเป็นผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาคูสอนดนตรี และบุคคลทั่วไปที่สนใจร่วมกิจกรรมจำนวน 11 คน

ข้อเสนอแนะจากการสร้างสรรค์และนำเสนอผลงาน มีดังนี้

1. เมื่อนำบทฝึก “สรีระสัมพันธ์” มาใช้สอน ผู้สอนควรมีความยืดหยุ่นในด้านการศึกษารูปแบบกิจกรรม และควรศึกษาทำความเข้าใจขั้นตอนการฝึกอย่างละเอียด อาจฝึกซ้ำเพื่อทบทวนเพื่อให้เกิดความชำนาญ
2. ผู้สอนต้องคอยสังเกตการณ์ตอบสนองของผู้เรียนในด้านการทำความเข้าใจ วิธีการทำกิจกรรม ความเข้าใจในขั้นตอนการทำกิจกรรมการฝึก ผู้สอนควรปรับความเร็วของการบรรเลงให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละกลุ่มอายุ
3. เด็กควรได้เรียนรู้และสัมผัสดนตรีจากภายในผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวร่างกาย ก่อนที่จะเริ่มเรียนเครื่องดนตรีหากได้เรียนควบคู่ไปกับการเรียนเครื่องดนตรี

บรรณานุกรม

- ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. *การประพันธ์เพลงร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ณัฏฐา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกษกรวัด, 2552.
- ธวัชชัย นาควงษ์. *การสอนดนตรีสำหรับเด็กตามแนวคิดของโคโค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- . *การสอนดนตรีสำหรับเด็กตามแนวคิดของคาร์ลลอว์ฟ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- Abramson, Robert M. *Feel It*. New York: Warner Bros., 1998.
- . *Rhythm Games for Perception and Cognition*. Pittsburgh, PA: Volkwein Bros., 1973.
- Aronoff, Frances.W. *Move with the Music*. New York: Turning Wheel Press, 1982.
- Driver, Ethan. *A Pathway to Dalcroze Eurhythmics*. London: Thomas Nelson and Sons, Ltd., 1951.
- Findlay, Elsa. *Rhythm and Movement: Applications of Dalcroze Eurhythmics*. Evanston, NJ: Summy Birchard Inc., 1971.

วารสารดนตรีรังสิต

RANGSIT MUSIC JOURNAL

วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

ISSN 1905-2707

Vol.11 No.2 July-December 2016

บทความวิชาการ และบทความวิจัย